

Díszítőérzékkel átszótt tudás

150 ÉVE SZÜLETETT
KÖRÖSSY ALBERT KÁLMÁN (1869–1955) ÉPÍTÉSZ

Elsőre talán nem ismerős a név, pedig számos budapesti villa, bérház, iskola és bank tervezése köthető hozzá. Gondoljunk csak a Váci utcai Philanthia (Váci utca 9.) virágüzletre, a Kölcsey Ferenc Gimnázium, vagy az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum (Tündérpalota, egykor Széchenyi István Gimnázium, Könyves Kálmán krt. 40.) épületére. Ez utóbbi nem csak arról híres, hogy ide költözött át a Néprajzi Múzeum 1924 és 1975 között, hanem magyar–latin szakos tanáráról, Babits Mihályról is.

Kőrössy Albert Kálmán a szecessziók mestere. Szecessziók, többes számban, mert az építész életművét megismerve a szecesszió eszköztárának sokszínűsége körvonalazódik ki: a müncheni korai Jugendstil magyaros témával ötvözve, majd a Lechner Ödönre jellemző formavilág, később pedig a Kós Károlyhoz és a Fialatokhoz köthető díszítésmód, sőt a korai art deco is.

Királyhalmi Kőrössy Albert Kálmán 1869. június 18-án született Szegeden Neumann Miksa, a Budapesti Áru- és Értéktőzsde alelnökének fiaként. Budapesti építészeti tanulmányai után a müncheni akadémián tanult (Königlich Bayerische Technische Hochschule München), ahol Friedrich von Thiersch volt a mestere. 1891-ben kapta meg építészoklevelét, majd katonai szolgálata után hazatérve 1892-ben Hauszmann Alajos irodájában helyezkedett el, ahol a Kúria és a New York-palota terveinek kidolgozásán munkálkodott. Itt ismerkedett meg Sebestyén Artúrral, akivel 1895-ben közös irodát

Az Osztálysorsjáték-palota építés közben, Budapest, Eskü tér
(ma Március 15. tér)

The Class Lottery Palace under construction, Budapest, Eskü tér
(today Március 15. tér)

1901, Divald Kornél felvétele (Magyar Építészeti Múzeum
és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ [MÉM])

nyitott.¹ Első közös tervezésük 1897-ben a Gyár utca 32. szám (ma Jókai utca 6., átépítve Vince Pál tervei alapján) alatti – még neobarokk szellemben épült – bérpalota, ahová hamarosan irodájuk költözött. Közös alkotásaik közül a legimpozánsabb az Erzsébet híd megépítésekor kialakított Eskü téren (ma Március 15. tér) álló – a második világháború során elpusztult – Osztályorszjáték-palota, amelyet 1899-ben kezdtek el építeni.² A homlokzat Jugendstil formavilágú vakolatdíszzeit a Magyar Építészeti Múzeumban őrzött pallérfotók³ által ismerhetjük meg, az épület kiállított terveit pedig még maga Ferenc József is megdicsérte a Műcsarnok 1900. évi téli tárlatán (*Az*

Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1900–1. évi téli kiállítása).⁴ 1899-ben Körössy és Sebestyén újtjai elváltak, amikor Körössy Albert a Városligeti fasorban, Klösz György műtermének szomszédságában kezdte el építeni saját villáját (Városligeti fasor 47.). A hosszú telken nemcsak lakóépület állt – oromzatában a művészetek allegóriájával –, hanem egy istálló és a kert végében műterem is, amelynek terveit a *Budapesti Építészeti Szemle* mutatta be 1904-ben.⁵ Körössy első jelentős bérháza 1901-ben épült Walkó Lajos, a Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank igazgatója számára az Aulich utca 3. szám alatt.⁶ Román András műemlékvédelmi szakember

Kőrössy Albert Kálmán villája, Budapest, Városligeti fasor 47. | Albert Kálmán Kőrössy's villa, Budapest, Városligeti fasor 47. | 1899–1900
Fotó: Bélavári Krisztina, 2019 / MÉM

KÖRÖSSY Albert Kálmán: Sárgaréz csillár.
 Kivitelezés: Kissling Rudolf és fia
 Manufacturer: Rudolf Kissling and Son
 1902 körül, Weinwurm Antal felvétele,
 forrás: Magyar Iparművészet, V. évf. (1902), 1. sz., 16. o.

RÓTH Miksa: Lépcsőházi színes üvegablak a Kőrössy-villában
 Miksa RÓTH: Stained glass window in the staircase of the Kőrössy villa
 1899–1900
 Fotó: Bélavári Krisztina, 2019 / MÉM

KÖRÖSSY Albert Kálmán: A Walkó-ház oromzatának festett csempedísz, Budapest, Aulich utca 3.
 Albert Kálmán KÖRÖSSY: Painted tiles decorating the gable of the Walkó House, Budapest, Aulich utca 3. | 1901
 Fotó: Bélavári Krisztina, 2019 / MÉM

KÖRÖSSY Albert Kálmán: A Philanthia virágüzlet portálja, Budapest, Váci utca 9.
 Albert Kálmán KÖRÖSSY: Portal of the Philanthia flower shop, Budapest, Váci utca 9. | 1906
 Fotó: Bélavári Krisztina, 2019 / MÉM

– a ház egykori lakója – kilencféle állatot és számos növényfajtát sorolt fel a gazdag formavilágú Jugendstil épületen, melynek szobrászati díszeit Oppenheimer Ignác és Maróti Géza készítették⁷, köztük a kapu felett látható békákat, melyek szitakötőkre várnak éhesen. Kőrössy Albert Kálmán építőművészetének megértéséhez nem elégedhetünk meg a szecesszió megjelöléssel, mert első önálló munkái bizony a korai Jugendstilt idézik.⁸

HAAS József és SOMOGYI Béla: Vörösréz rózsák a Philanthia virágüzlet portálján
 József HAAS and Béla SOMOGYI: Copper roses for the portal of the Philanthia flower shop | 1906
 Fotó: Bélavári Krisztina, 2019 / MÉM

Finom színezésükkel és botanikai pontosságú szobrászati díszével az építész már akkor a magyar fauna és flóra sajátosságait állította előtérbe a *Magyar Iparművészetben*⁹: „[...] mily gazdagság és frissesség rejlik az állatok, különösen pedig a növények nagy tömegében és mennyire intimussá, otthonossá (készakarva nem mondom még »nemzetiessé«) tehetjük díszítésünket, ha a saját országunkra nézve speciális állat- és növényvilágból merítünk [...]!”

A cikk illusztrációjaként mutattak be egy sárgarézből készült, zománcdíszekkel és vízililiomokat formáló függőkkel ellátott csillárt is, amelyet Kissling Rudolf és fia ötvösművészek készítettek Kőrössy tervei alapján.

A Váci utca 9. szám alatti, Hild József által tervezett Nákó-ház földszintjén nyílt meg 1904. október 9-én Huszár Józsefné Szabó Jozefa vezetésével a Philanthia virágüzlet, amely mozgalmat kezdeményezve a főváros virágvárossá alakítása céljából alakult meg. A vörösrézből készült rózsákkal befuttatott, a Haas és Somogyi cég által kivitelezett üzletportált az akkoriban Lechner Ödönnel is együtt tevékenykedő Kőrössy tervezte 1906-ban, amely vörösréz betétekkel és intarziadíszekkel ékesített belső berendezésével Európa egyetlen máig megmaradt szecessziós virágüzlete. A műemléki védettséget élvező

bútorzaton kívül figyelemre méltók Márk Lajos olajpannói is, aki nemcsak a falakon látható képek festője, de édesapjával, Márk Márkussal 1906-tól a Philanthia Virágcsarnok Részvénytársaság igazgatósági tagja is volt.¹⁰ A virágüzlet kulturális szerepét mutatja, hogy a Magyar Nők Közművelődési Köre a művészeti zsűrijait 1905-től rendszeresen itt tartotta¹¹, sőt Szablya-Frischauf Ferenc képzőművészeti kiállításának is a Philanthia termei adtak helyet. Nemcsak belvárosi hölgyeknek és színésznőknek készültek itt virágköltemények, de 1916-ban a királyi pár koronázása alkalmából a Philanthia kötötte Zita királyné virágcsokrát is, amelyet Bárczy Irén, Budapest polgármesterének leánya nyújtott át őfelségének.¹²

A Philanthia virágüzlet vörösréz borítással és intarziával díszített belső berendezése, Budapest, Váci utca 9.

Interior furnishing adorned with copper plates and marquetry in the Philanthia flower shop, Budapest, Váci utca 9. | 1906 körül

Fotó: Bélavári Krisztina, 2019 / MÉM

A Philanthia kirakatán kinézve, érdekes, gránitlapokkal burkolt – Otto Wagner késői épületeit idéző – négyemeletes bérházat pillanthatunk meg, amely egykor a neves pesti szörmekészítő, Kutnewsky György volt. A Kristóf tér 6. szám alatti lakó- és üzletház 1910-ben épült Kőrössy Albert Kálmán, és akkori irodavezetője, Kiss Géza tervei alapján.¹³ A molytalanítóhelyiségekkel is ellátott korszerű épület földszintjén rendkívül népszerű, élőmodelles bundabemutatókat is tartottak a vásárlóközönség szórakoztatására. A homlokzaton a tulajdonos hivatására utaló, prémvadászokat bemutató domborművek Göröntséri Greff Lajos munkái, aki Maróti Géza és ifj. Mátrai Lajos növendékeként az 1911-es torinói világkiállítás díszítési munkáiban is részt vett.¹⁴

GÖRÖNTSÉRI GREFF Lajos: Prémvadászokat ábrázoló domborművek, egykori Kutnewsky-ház, Budapest, Kristóf tér 6.

Lajos GÖRÖNTSÉRI GREFF: Reliefs showing fur-hunters, former Kutnewsky House, Budapest, Kristóf tér 6. | 1910 körül

Fotó: Bélavári Krisztina, 2019 / MÉM

A művész életének későbbi alakulásáról meglehetősen szűkös a rendelkezésünkre álló információ, ám annyi bizonyos, hogy az első világháború után elállt a tervezői pályától. 1914-ben, édesapja halála után Kőrössy Albert 40 ezer koronát adományozott a fővárosnak új fiókkönyvtár létrehozására (a mai Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár részeként), sőt a tervezési és építési munkák díjmentes elvégzését is felajánlotta. Az Országos Ismeretterjesztő Társulat „a nemeslelkű és a főváros kultúrája iránt érzett nagy szeretetre valló adományokért hálás elismerését és köszönetét”¹⁵ nyilvánította ki.

BALDAVÁRI Eszter

művészettörténész-muzeológus

(A művész születésének 150. évfordulója alkalmából a Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ kiállítást rendez a szecesszió világnapja alkalmából a Ráth György-villában. A 2019. június 15. és szeptember 15. között látogatható tárlaton a Philanthia virágüzlet eredeti bútorai is megtekinthetők Duló Károly szecessziós építészetről szóló filmjei mellett. A kiállítás kurátora a szerző.)

1. Baldavári Eszter: Kőrössy Albert Kálmán. A szecessziók mestere. In: *Építőművészek Ybl és Lechner korában*. Szerk. Rozsnyai József. Budapest, 2015, 318.

2. Sebestyén Artúr önéletrajza a Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ (MÉM) múzeumi gyűjteményében.

3. MÉM, Sebestyén Artúr hagyatéka, I. sz. 72.298.

4. A királyi a múcsarnokban. *Pesti Hírlap*, 1900. december 4. 8.

5. Kőrösi Albert építész műterme. *Budapesti Építészeti Szemle*, XIII. évf. (1904), 211.

6. Budapest Főváros Levéltára (BFL). IV. 1407. b. 24734/1901-III.

7. Román András: Állatok a homlokzaton (2001). In: uő: *Amitől még szebb lehetne a város... Budapesti műemlékekről – nem (csak) műemlékeseknek*. Budapest, ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság, 2018, 103.

8. Baldavári Eszter: A német korai Jugendstil hatása Kőrössy Albert Kálmán építőművészetére. In: *Köztől a szép-tudományba. Tanulmányok a Fiatal Művészet-*

történészek IV. Konferenciájának előadásaiból. Budapest, CentrArt, 2014, 173.

9. Kőműves: Modern építészet. *Magyar Iparművészet*, V. évf. (1902), 1. sz., 11–17.

10. A Philanthia virágcsarnok részvénytársaság (Philanthia Blumen-Halle Actien-Gesellschaft) cég igazgatósági tagjainak névsora. A Budapesti Királyi Törvényszék 1908. évi Központi Értesítője, 1906. december 28. 117294.

11. „A Philanthia Virág egyesület Váci-utca 9. számú helyiségében 6 órakor.” *Az Újság*, 1905. március 3.

12. *Pesti Hírlap*, 1916. december 28.

13. BFL. IV. 1407. b. 24412/1910-III.

14. Lendvay Károly: Töry és Pogány. *Magyar Építőművészet*, X. évf. (1912), 7–8. sz., 15.

15. Budapest Főváros Törvényhatósági Bizottsága Közgyűlési Jegyzőkönyveinek Adatbázisa 1873–1949. 1914. február 18-iki közgyűlés, 109–110.